

KUNGSBERGET

Arkeologisk utredning

Järbo socken
Sandvikens kommun
Gästrikland
2011

Maria Björck

KUNGSBERGET

Arkeologisk utredning

Järbo socken
Sandvikens kommun
Gästrikland
2011

Rapport 2012:04
Maria Björck

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF format från länsmuseets hemsida eller beställa kostnadsfritt i PDF format inger.eriksson@xlm.se eller 026-65 56 42.

Rapporter (tryckt), böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2012

Omslagsbild: Stenvalvbro. Foto: Bo Ulfhielm

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Bakgrund	6
Målsättning och metod.....	6
Topografi och fornlämningsmiljö	7
Resultat	7
Sammanfattning.....	10
Administrativa uppgifter.....	11

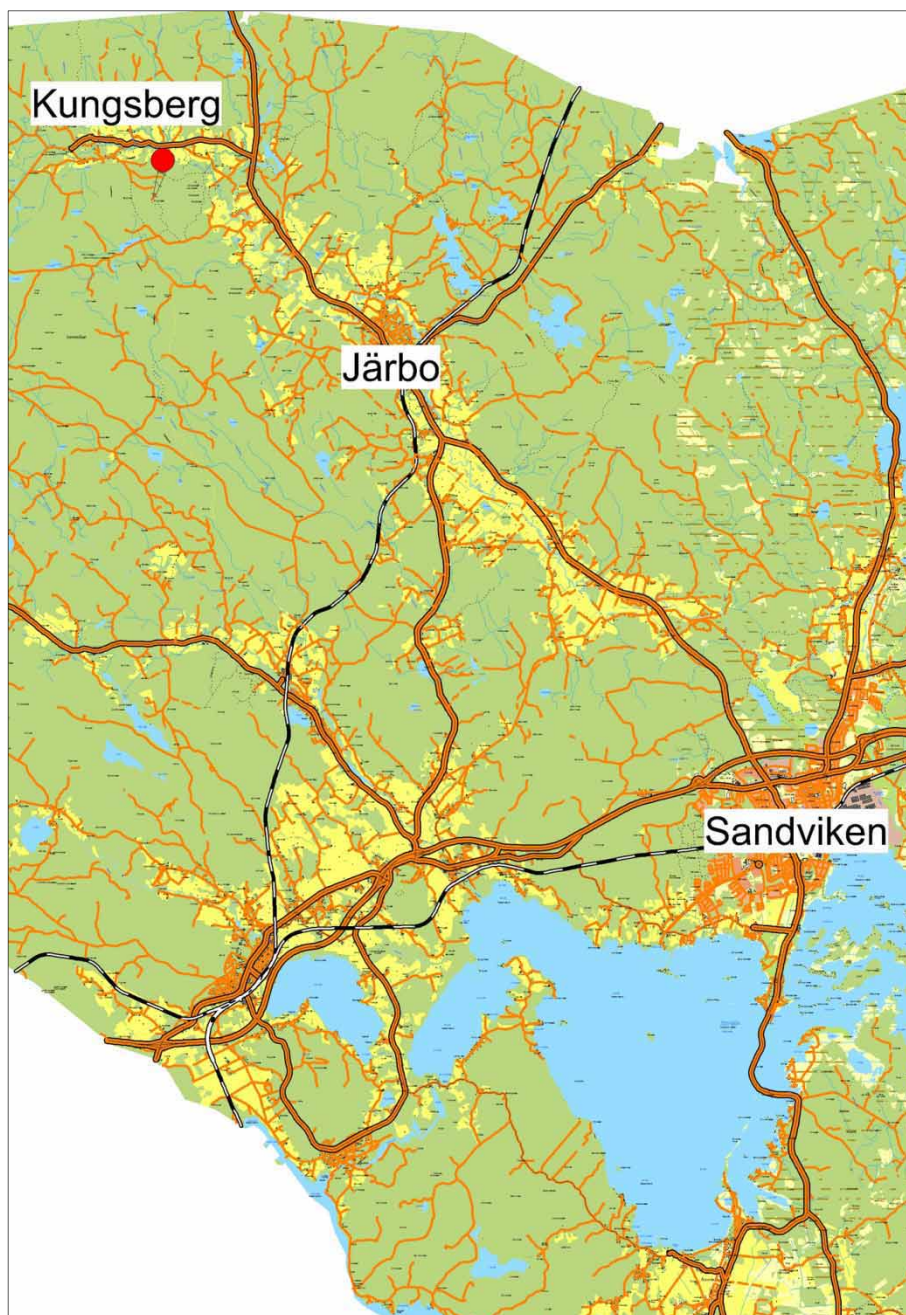

Bild 1. Kartöversikt över delar av Sandvikens kommun. Den röda punkten markerar utredningen vid Kungsberget.

BAKGRUND

Länsmuseet Gävleborg har i samråd med länsstyrelsen gjort en frivillig utredning inför den kommande exploateringen vid skidanläggningen Kungsberget. I anslutning till skidanläggningen ska det byggas fritidsbostäder, vägar och tekniska anläggningar. Utredningen har berört två områden (de östra och västra), se bild 2.

Utredningen har gjorts på uppdrag av Kungsbergets fastighets AB som även varit kostnadsansvarig. Utredningen gjordes den 28 oktober 2011 av Maria Björck och Bo Ulfhielm.

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Målsättningen med den utredningen var att klargöra om fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar berördes av exploateringen. Utredningsområdena har inventerats okulärt, vid behov har marken sondats. Tyvärr har det inte varit möjligt att utreda den västra områdets sydligaste del då exploateringen redan var påbörjad.

Påträffade lämningar har registrerats enligt Riksantikvarieämbetets praxis till FMIS (Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister). Arbetet har utförts med hjälp av GPS och handdator.

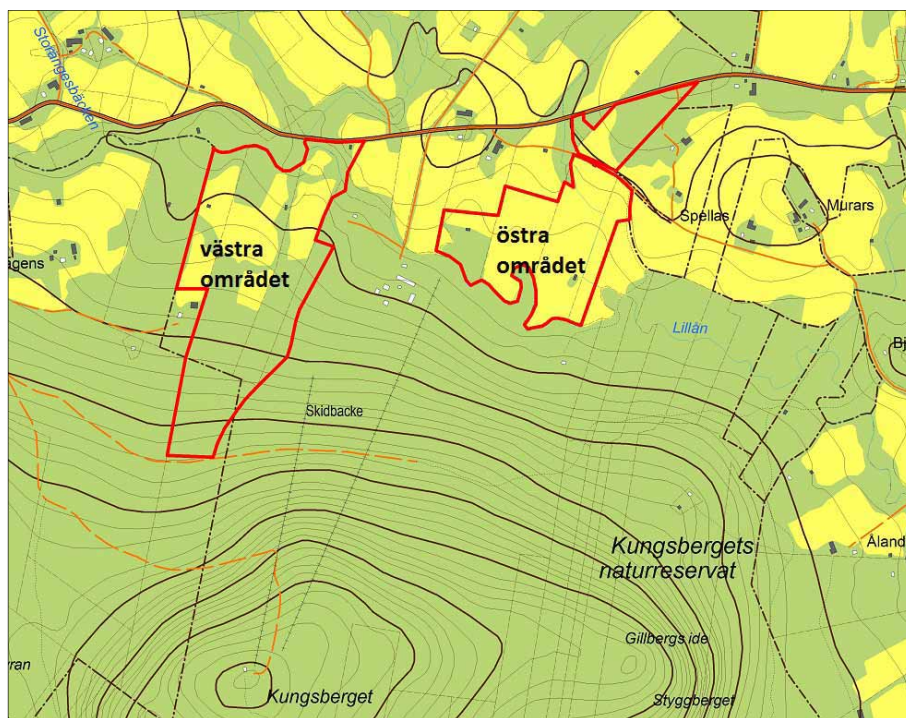

Bild 2. Utredningsområdena är markerade med rött.

Bild 3. Vy över det västra områdets sydligaste del, tyvärr hade exploateringen redan påbörjats före utredningen. Foto: Maria Björck.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

De två utredningsområdena utgörs av kraftig norrsluttande mark, som varierar mellan morän, sand och åkermark. Det östra området utgörs främst av åkermark. Nivån över havet ligger mellan 105 och 190 meter. Genom exploateringsområdet vindlar sig Lillån fram, närmast i Ö-V riktning. Direkt söder om det östra utredningsområdet finns Kungsbergets naturreservat, som i norr avgränsas av Lillån. I naturreservatet finns äldre barrskog och en rik flora av ädellövträd som t.ex. hassel och asp, det finns även lavar som lunglav och korallblylav.

Före utredningen fanns inga kända lämningar inom exploateringsområdet. I närområdet finns få kända lämningar, norr om utredningsområdet finns Järbo 141, som är en blästbrukslämning. Lämningen har statusen bevakningsobjekt i FMIS (Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister). I samband med utredningen besöktes lämningen och mindre mängder slagg iaktogs i marken. Cirka 200 meter söder om det östra utredningsområdet finns en kolbotten efter en liggmila (Järbo 151), som är en fast fornlämning och en kolbotten efter en resmila (Järbo 153), som är en övrig kulturhistorisk lämning. Dessa lämningar är typiska utmarkslämningar.

RESULTAT

I utredningen påträffades fyra lämningar. Lämningarna är lokaliserade i eller direkt utanför det västra utredningsområdet. Lämningarna utgjordes av en kolbotten efter en mila (nr 1). Kolbotten är helt förstörd av en nybruten väg. Det går inte att avgöra om det varit en kolbotten efter en resmila eller en liggmila. Strax väster om samma väg finns ett område med skogsbrukslämningar (nr 2), bestående av en kolbotten efter en resmila och en grund efter en kolarkoja. Direkt söder om det västra utredningsområdet finns en stenvalvbro (nr 3). I kanten till Lillån påträffades rester efter en flottningsanläggning (nr 4). Lämningen utgörs av en vattenledare av sten, sannolikt finns det flera lämningar efter flottningsanläggning i Lillån. Lämningarna nr 1, 2 och 4 utgörs av övriga kulturhistoriska lämningar, medan nr 3 klassas som fast fornlämning.

De lämningar som direkt berörs av exploateringen är nr 1 och 2, dvs. den förstörda kolbotten och området med skogsbrukslämningar. Dessa lämningar är bandade med gulsvarta band. Stenvalvbron (nr 3) ligger strax utanför exploateringsområdet och kommer inte beröras, sannolikt berörs inte heller flottsänganläggningen (nr 4).

Lämningar som klassas som fast fornlämning faller under Kulturminneslagen. Enligt denna lag får man inte rubba, ta bort eller övertäcka en fast fornlämning. Lämningar som klassas som övrig kulturhistorisk lämning faller under Skogsvårdslagen som säger att hänsyn ska tas till dessa. Inför ett borttagande av lämningarna skall samråd tas med länsstyrelsen.

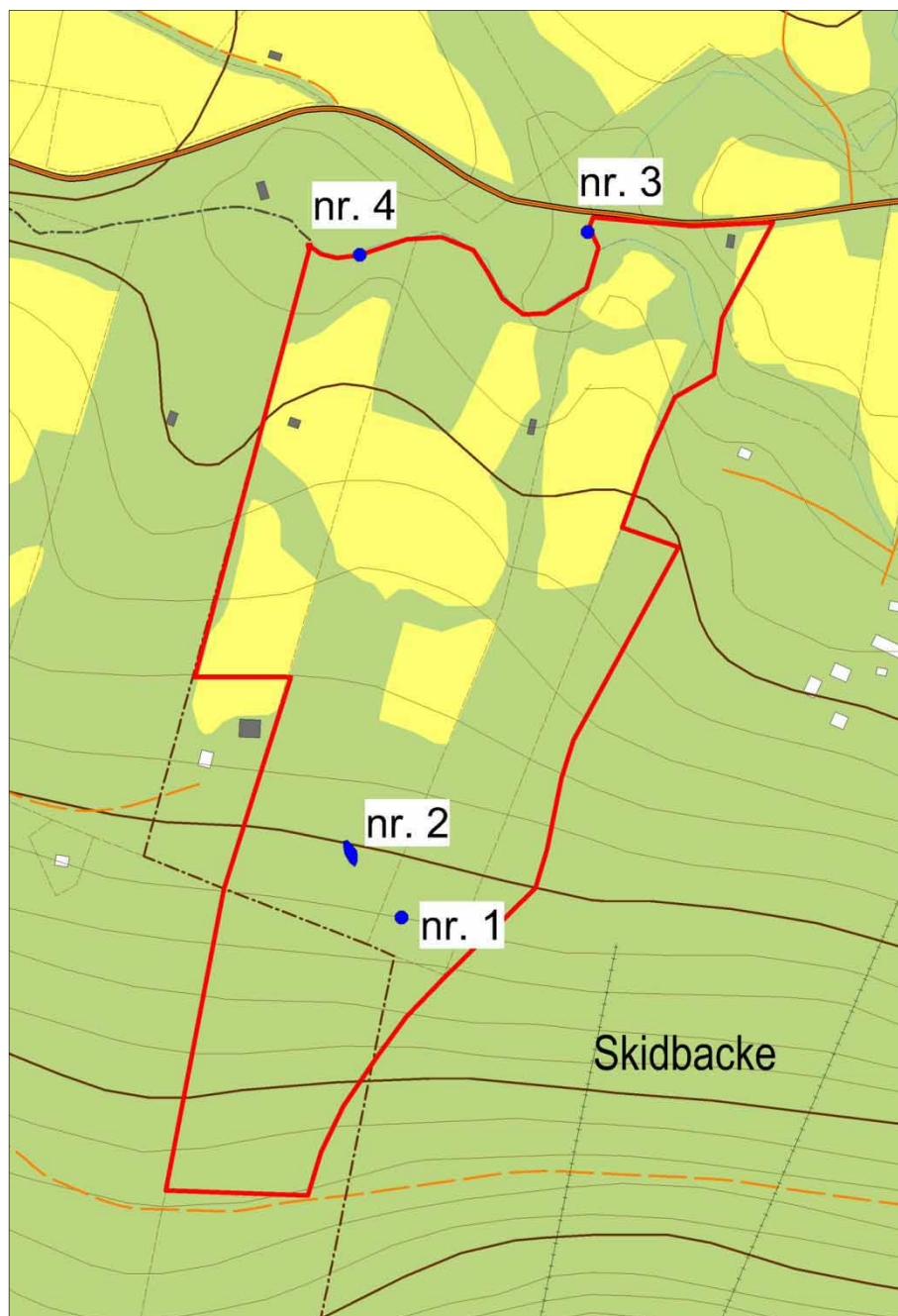

Bild 4. Karta med de påträffade objekten. Nr 1 kolbotten, nr 2 område med skogsbrukslämningar, nr 3 stenvalvbro och nr 4 flottsänganläggning.

Bild 5. Bo Ulfhielm står på den nybrutna vägen vid den förstörda kolbotten (nr 1). Foto: Maria Björck.

Bild 6. Stenvalvbro (nr 3). Foto: Bo Ulfhielm.

Nr	Typ	Beskrivning	Status
1	Kolningsanläggning	Kolbotten, övrig, ca 13 m l, det går inte att avgöra vilken typ av kolbotten det har varit, då den är förstörd av nybruten väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
2	Område med skogsbrukslämningar	Kolningsområde 25x15 m (NNV-SSO), bestående av en kolbotten efter resmila och en grund efter kolarkoja. Kolbotten är rund, ca 10 m diam, upphöjd i N-delen 0,5 m. Omges ställvis av en stybbränna 2 m br och 0,3 m dj. 6 m NV om kolbotten är kojgrund 4x3 m (N-S), begränsad av en vall 0,5 m br och 0,1-0,2 m h. I N spismur 3x2 m och 0,5 m h, uppbyggt mot markfast block 3x2 m och 1 m h.	Övrig kulturhistorisk lämning
3	Bro	Stenvalvbro, 10x5 m (NÖ-SV) 2 m h av tuktad natursten, 0,4-1,2 m st. Valvet är ca 2,5 m br och 1,3 m h. Lågt räcke av brädor på järnstolpar.	Fast fornlämning
4	Flottningsanläggning	Vattenledare, längs den S sidan av Lillån. Vattenledaren är mellan 5 och 10 m l och är uppbyggd av stenar som lagt på rad. Det var inte möjligt att ta sig ut till lämningen för uppmätning.	Övrig kulturhistorisk lämning

Bild 7. Tabell över påträffade lämningar.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har gjort en frivillig utredning inför den kommande exploateringen vid skidanläggningen Kungsberget, bl.a. ska fritidsbostäder byggas. Utredningen har gjorts på uppdrag av Kungsbergets fastighets AB som även varit kostnadsansvarig.

I utredningen påträffades fyra lämningar; en kolbotten av okänd typ (nr 1), ett område med skogsbrukslämningar (nr 2), en stenvalvbro (nr 3) och en flottningsanläggning (nr 4). Stenvalvbron klassas som fast fornlämning, de andra lämningarna klassas som övriga kulturhistoriska lämningar.

De lämningar som direkt berörs av exploateringen är nr 1 och 2, dvs. den förstörda kolbotten och området med skogsbrukslämningar. Stenvalvbron (nr 3) ligger strax utanför exploateringsområdet och kommer inte beröras, sannolikt berörs inte heller flottningsanläggningen (nr 4).

Inför ett borttagande av lämningarna skall samråd tas med länsstyrelsen.

Bild 8. Flottningsanläggning i form av en vattenledare. Foto: Maria Björck.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslut: Frivillig utredning

Lägesangivelse: 67F 3iN

Fältarbetstid: 28 oktober 2011

Personal: Maria Björck och Bo Ulfhielm

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE. TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE. FAKTARUM: STYRMANSGATAN 4, GÄVLE.